

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ЧОВЕКЪТ И ПРИРОДАТА ЗА V КЛАС (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебният предмет човекът и природата в V клас включва знания, умения и отношения за обекти, процеси и явления в неживата и живата природа. По своята същност представлява интеграция на физични, химични и биологични знания и осигурява възможност за изграждане на цялостен образ в съзнанието на учениците за природата в нейното единство и многообразие.

В учебната програма по човекът и природата за V клас са включени знания, умения и отношения, отнасящи се до Земята и Слънчевата система, основните градивни елементи на вещества и организми, топлинни явления, свойства на вещества и смеси и свойства на многоклетъчните организми, в това число и човека, свързани с обмяната на вещества. Програмата е обособена в следните части: I. Физични явления. II. Вещества и техните свойства. III. Структура и жизнени процеси на организмите. IV. Единство на природата. Първите три части съответстват на трите природни направления – физика, химия и биология, а четвъртата част обединява физичните, химичните и биологичните знания в цялостна картина за неживата и живата природа в тяхното единство. Интеграцията на учебното знание се реализира чрез идеята за причинно-следствената обусловеност на явленията в природата: градивни частици и свойства на вещества, тела, организми. Тази идея е заложена във всички части на програмата, като се подчертава и обобщава чрез четвъртата част.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОДГОТОВКА В КРАЯ НА КЛАСА

Област на компетентност	Знания, умения и отношения
Част I. Физични явления	
Топлинни явления	<p>Характеризира телата с обем, маса и температура и измерва тези физични величини.</p> <p>Разграничава газове, твърди тела и течности според подредането и движението на градивните им частици.</p> <p>Описва явленията дифузия и топлинно разширение и илюстрира с примери тяхното значение в природата и техниката.</p> <p>Описва пренасянето на топлина чрез топлопроводност и конвекция и преходите между състоянията на веществата с примери от всекидневието, природата и техниката.</p>
От атома до Космоса	<p>Описва с опростени модели и схеми движението на планетите и спътниците под действие на гравитационни сили и явления, свързани с движенията на Земята и Луната (сезони, фази на Луната, затъмнения).</p> <p>Дава примери за космически апарати, космически изследвания и тяхното значение.</p> <p>Разделя по определени признаци планетите от Слънчевата система на две групи.</p> <p>Разпознава Полярната звезда и някои най-известни съзвездия.</p> <p>Посочва Слънчевата система като част от нашата Галактика – една от многото галактики във Вселената.</p>
Електрични, магнитни и светлинни явления	<p>Представя с лъчи (на качествено равнище) разпространението и отражението на светлината, получаването на сянка и пренасянето на енергия.</p>

Част II. Вещества и техните свойства	
Класификация на веществата и номенклатура	Различава (на схема и/или модел) вещества от смеси. Описва разлики в свойствата на вещества и смеси.
Строеж и свойства на веществата	Описва и изразява характерни свойства на водата и на съставните части на въздуха. Описва разтворите като смеси от вещества.
Значение на веществата и опазване на околната среда	Свързва свойствата на веществата със значението им за човека. Дава примери за вещества – замърсители на околната среда. Описва въздействието на някои вещества върху околната среда и здравето на човека.
Част III. Структура и жизнени процеси на организмите	
Структура и жизнени процеси на организмите	Назовава и посочва върху изображение клетки, органи и системи при многоклетъчни организми. Описва и означава върху изображение устройство на клетки, органи, системи от органи и жизнени процеси при многоклетъчни организми. Разпознава в текст или изображение жизнени процеси при растения и животни. Доказва връзки и зависимости между устройство и жизнени процеси при многоклетъчни организми.
Човешкият организъм (превенция на здравето)	Назовава и посочва върху изображение клетки, органи, системи от органи и техни функции, увреждания и заболявания на човешкия организъм. Разпознава в текст или изображение органи, системи от органи и жизнени процеси в човешкия организъм. Сравнява по избрани признаци жизнени процеси при животните и човека. Описва правила за превенция и здравословен начин на живот. Анализира връзки и зависимости между състояние на организма, превенция на здравето и начин на живот.
Организъм – среда	Свързва състоянието на околната среда със здравето и дейността на човека. Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата.
Наблюдения,	Извлича и представя информация от/чрез текст, прости модели, схеми, графики, таблици и чрез

експерименти, изследване	<p>информационно-комуникационни технологии.</p> <p>Извършва наблюдения на обекти в природата и в учебната лаборатория.</p> <p>Измерва обем, маса и температура.</p> <p>Подбира от експерименталните операции пресяване, разтваряне, изпаряване, филтруване и утаяване подходящите за разделяне на смеси.</p> <p>Спазва правила за безопасна работа с вещества, лабораторни съдове, прибори и уреди.</p> <p>Оценява и подкрепя дейности, насочени към опазване на личното и общественото здраве и на околната среда.</p>
-------------------------------------	---

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Очаквани резултати по теми	Нови понятия/знания
Част I. Физични явления		
1. Тела и вещества 1.1. Основни характеристики на телата и веществата 1.2. Строеж на веществата и движение на градивните им частици	<ul style="list-style-type: none"> • Сравнява твърди тела, течности и газове по свойства като маса, обем и форма. • Измерва обем и маса на твърди тела и течности. • Описва с модели строежа на веществата - съставени са от градивни частици, които се движат и между тях има разстояние. • Дава примери за дифузия и за значението на това явление. 	<ul style="list-style-type: none"> • литър (L) и милилитър (mL) • градивни частици • молекули и атоми • дифузия
2. Топлинни	<ul style="list-style-type: none"> • Описва нагряването на телата. 	<ul style="list-style-type: none"> • температура

<p>явления</p> <p>2.1. Температура и топлина</p> <p>2.2. Преходи между състоянията на телата и веществата</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Измерва температура – положителни и отрицателни температури по скалата на Целзий. • Илюстрира с примери температурното разширение и свиване на телата. • Изброява добри и лоши проводници на топлина. • Описва движението на въздуха и водата при нагряване и пренасянето на топлина чрез конвекция. • Описва качествено преходите между различните състояния на веществата. • Дискутира с примери значението на топлинните явления за природата, бита и техниката. 	<ul style="list-style-type: none"> • топлинна енергия (топлина) • топлообмен • топлопроводност • конвекция • кондензация • температура на топене • температура на кипене
<p>3. Земята и Космосът</p> <p>3.1. Разпространение и отражение на светлината</p> <p>3.2. Земята и Слънчевата система</p> <p>3.3. Светът на звездите</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Описва с лъчи праволинейното разпространение на светлината, пренасянето на енергия, образуването на сянка и отражението на светлината (без закона за отражение). • Обяснява смяната на сезоните, фазите на Луната, лунните и слънчевите затъмнения с движението на Земята и Луната. • Свързва орбиталното движение на планетите и техните спътници с действието на гравитационните сили. • Сравнява планетите от земната група и газовите гиганти по специфични характеристики. • Назовава основни моменти от развитието на космонавтиката и космическите изследвания (изкуствени спътници, космически сонди и станции). • Разпознава (на небето и на звездна карта) съзвездията Голяма мечка и Малка мечка и Полярната звезда. • Описва Слънцето като звезда от галактиката Млечен път, а Вселената като 	<ul style="list-style-type: none"> • отражение • гравитация • съзвездие • галактика • Вселена

	съставена от много галактики.	
Част II. Вещества и техните свойства		
1. Вещества и смеси от вещества 1.1. Свойства на вещества и на смеси от вещества 1.2. Разделяне на смеси 1.3. Приложение на вещества и на смеси	<ul style="list-style-type: none"> • Описва вещества по състав и по физични свойства. • Описва смесите като съставени от две или повече вещества. • Различава по модели вещества и смеси. • Дава примери за смеси в газообразно, течно и твърдо състояние. • Различава еднородни и нееднородни смеси въз основа на описание, наблюдение и изображение. • Избира методи за разделяне на смеси (пресяване, разтваряне, изпаряване, филтриране и утаяване) в зависимост от вида на сместа. • Илюстрира с примери практическото значение на вещества и смеси (храни, лекарства, материали и сплави). • Съставя текст по дадени изображения, свързани с практическото значение на отделни вещества, на смеси от вещества и с разделянето им. • Извършва експерименти за разделяне на смеси и изследване на техни свойства. • Спазва правила за безопасна експериментална работа. • Представя резултати от експерименти в протокол по образец. 	<ul style="list-style-type: none"> • смеси • еднородни смеси • нееднородни смеси • газообразни смеси • течни смеси • твърди смеси
2. Въздух 2.1. Състав и свойства на въздуха 2.2. Значение на въздуха 2.3. Опазване	<ul style="list-style-type: none"> • Описва въздуха като смес от вещества. • Описва количествено въздуха чрез съставните му части. • Описва по-важни свойства на съставни части на въздуха – кислород, азот, въглероден диоксид, водни пари (цвят, мирис, разтворимост във вода, горене). • Свързва някои свойства на кислорода (и на въздуха, в който се съдържа) с процесите горене и дишане. 	<ul style="list-style-type: none"> • въздух

<p>чистотата на въздуха</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Описва значението на въглеродния диоксид за климата на Земята и за храненето на растенията. • Описва значението на озона за запазване живота на планетата. • Посочва източници на замърсяване на атмосферата – природни явления и човешка дейност. • Представя възможности за опазване чистотата на въздуха. • Извършва експерименти за изследване на свойства на кислород и въглероден диоксид. • Спазва правила за безопасна експериментална работа. • Представя резултати от експерименти в протокол по образец. 	
<p>3. Вода и водни разтвори 3.1. Свойства на водата 3.2. Водни разтвори 3.3. Опазване чистотата на водата</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Описва свойствата на водата – състояние, цвят, мирис, вкус, разтворител, провеждане на топлина, температура на топене, температура на кипене, аномалия на водата. • Описва водните разтвори като еднородни смеси. • Свързва свойствата на разтворите със свойствата на съставните им части и с техните количества. • Различава наситени и ненаситени разтвори по описание. • Класифицира веществата по разтворимостта им във вода на разтворими, малко разтворими и неразтворими. • Представя възможности за опазване чистотата на природната и на питейната вода. • Описва методи за пречистване на замърсени води. 	<ul style="list-style-type: none"> • разтвор • разтворител • разтворено вещество • наситен разтвор • ненаситен разтвор • разтворимост

	<ul style="list-style-type: none"> • Изследва разтворимост на конкретни вещества във вода. • Описва резултати от наблюдение в протокол по образец. 	
Част III. Структура и жизнени процеси на организмите		
1. Клетъчен строеж на организмите	<ul style="list-style-type: none"> • Дефинира клетка. • Изброява, посочва и означава върху изображение клетки и части на клетката (клетъчна мембрана, цитоплазма, наследствено вещество). • Съставя описание, схеми, модели на устройството на клетката. • Разграничава организми (едноклетъчни и многоклетъчни) по брой клетки (една или много) и илюстрира с примери. • Наблюдава с микроскоп клетки и регистрира резултати от наблюдението по даден план и ориентири. 	<ul style="list-style-type: none"> • клетка • едноклетъчен организъм • многоклетъчен организъм
2. Жизнени процеси при многоклетъчните организми		
2.1. Хранене	<ul style="list-style-type: none"> • Дефинира жизнен процес, самостоятелно и несамостоятелно хранене. • Назовава вещества, необходими за хранене на растенията и за хранене на животните. • Описва и проследява по схема процеса хранене при растения и при животни. • Сравнява храненето на растения и животни. • Определя принадлежност на органи (по функция) към храносмилателната система. • Описва ролята на кръвта за осъществяване на връзката между органите на храносмилателната система и клетките в многоклетъчния организъм. • Определя значението на процеса хранене за живота на организмите. 	<ul style="list-style-type: none"> • жизнен процес • хранене (самостоятелно и несамостоятелно) • хранителни вещества • храносмилане • храносмилателни органи • храносмилателна система
2.2. Дишане	<ul style="list-style-type: none"> • Дефинира процеса дишане. • Назовава вещества, участващи в дишането. 	<ul style="list-style-type: none"> • дишане • дихателни органи

	<ul style="list-style-type: none"> • Описва и проследява по схема процеса дишане при растения и при животни. • Определя принадлежност на органи (по функция) към дихателната система. • Описва ролята на кръвта за осъществяване на връзката между органите на дихателната система и клетките в многоклетъчния организъм. • Определя значението на процеса дишане за живота на организмите. 	<ul style="list-style-type: none"> • дихателна система
2.3. Отделяне	<ul style="list-style-type: none"> • Дефинира процеса отделяне. • Назовава вещества, които се отделят при растения и животни. • Описва и проследява по схема процеса отделяне при растения и при животни. • Определя принадлежност на органи (по функция) към отделителната система. • Описва ролята на кръвта за осъществяване на връзката между клетките в многоклетъчния организъм и органите на отделителната система. • Определя значението на процеса отделяне за живота на организмите. 	<ul style="list-style-type: none"> • отделяне • отделителни органи • отделителна система
3. Жизнени процеси при човека 3.1. Хранене при човека	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава видове храна (според произход и състав) при човека. • Изброява правила за здравословно хранене и илюстрира с примери значението му. • Изброява, посочва (на изображение, модел) и описва органи и функции на храносмилателната система. • Описва ролята на кръвта за осъществяване на връзката между храносмилателната система и клетките в човешкия организъм. • Изброява фактори, които влияят благоприятно, и такива, които влияят неблагоприятно върху храносмилателната система. • Дискутира и прилага правила за здравословно хранене и превенция на храносмилателната система. 	<ul style="list-style-type: none"> • здравословно хранене

3.2. Дишане при човека	<ul style="list-style-type: none"> • Изброява, посочва (на изображение, модел) и описва органи и функции на дихателната система. • Описва ролята на кръвта за осъществяване на връзката между дихателната система и клетките в човешкия организъм. • Аргументира вредата от тютюнопушенето и замърсеността на въздуха за човешкия организъм. • Прилага правила за превенция на дихателната система. 	
3.3. Отделяне при човека	<ul style="list-style-type: none"> • Изброява, посочва (на изображение, модел) и описва органи и функции на отделителната система. • Описва ролята на кръвта за осъществяване на връзката между отделителната система и клетките в човешкия организъм. • Привежда примери за други органи с отделителна функция (бял дроб, кожа). • Изброява фактори, които влияят благоприятно, и такива, които влияят неблагоприятно върху отделителната система. • Прилага правила за превенция на отделителната система. 	
Част IV. Единство на природата		
1. Единство на неживата и живата природа	<ul style="list-style-type: none"> • Изброява и описва общи и различни свойства на неживата и живата природа. • Привежда примери за единството на материалния свят. • Илюстрира с примери ролята на човека за съхраняване на единството и многообразието на природата. 	
2. Човекът – част от природата	<ul style="list-style-type: none"> • Определя човека като част от природата. • Свързва състоянието на околната среда със здравето на човека. • Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата. 	

	• Оценява и подкрепя дейности, насочени към опазване на околната среда, личното и общественото здраве.	

Годишен брой часове за изучаване на предмета човекът и природата в V клас – 85.

Акцент в учебно-познавателната дейност по природни науки е усвояването на практически умения за наблюдение и лабораторна работа с естествени обекти и модели.

Примерни теми за лабораторни работи и практически дейности в част I. Физични явления:

1. Измерване на обем на течност и на твърдо тяло
2. Измерване на маса на твърдо тяло и на течност
3. Измерване на температура
4. Наблюдаване на нощното небе (фази на Луната, най-известни съзвездия)

Примерни теми за лабораторни работи и практически дейности в част II. Вещества и техните свойства:

1. Изследване на свойства на смесите
2. Разделяне на смеси
3. Установяване на свойства на кислорода и на въглеродния диоксид
4. Изследване на разтворимостта на вещества във вода

Примерни теми за лабораторни работи и практически дейности в част III. Структура и жизнени процеси на организмите:

1. Работа с лупа и микроскоп. Приготвяне и наблюдение на нетрайни микроскопски препарати
2. Организмите около нас (наблюдение в околната среда на организми, взаимоотношенията между тях и влиянието на човека)
3. Обмяна на вещества (лабораторни опити, свързани с фотосинтеза, храна и храносмилане, дишане, отделяне)
4. Човекът – част от природата (семинар, дискусия и др., свързани с определяне мястото на човека сред природата, опазване на организмите и природната среда, здравословен начин на живот)

Учебните часове за практически дейности, лабораторни упражнения, учебни екскурзии и др. могат да се планират към съответните теми или да се обособят под формата на учебни практикуми в подходящо време от учебната година.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

	За цялата програма	% (за цялата програма)	За част I	За част II	За част III	За част IV
За нови знания	до 51	~ 60%	до 17	до 17	до 17	-
За преговор и обобщение	до 8	~ 9%	до 2	до 2	до 2	2
За практически дейности (лабораторни упражнения, практикуми, дискусии, дебати, семинари, учебни екскурзии и др.)	до 18	~ 22%	до 6	до 6	до 6	-
За контрол и оценка	до 8	~ 9%	до 2 + 1 час за входящ контрол	до 2	до 2	1 час за изходящ контрол

ОЦЕНЯВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Оценяването на знанията и уменията на учениците е в съответствие с предвидените в програмата очаквани резултати и дейности.

Предвид същността на природните науки, които са в основата на учебния предмет човекът и природата, се препоръчва особено място и внимание да бъдат отделени на проверката и оценката на практическите умения. Критерии в случая са постиженията на очакваните резултати от ядро „Наблюдения, експерименти и изследване”.

Ученикът трябва предварително да е информиран за критериите и системата за оценяване на постиженията му.

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка	
Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	~ 40%
Оценки от контролни работи	~ 30%
Оценки от други дейности (домашни работи, лабораторни упражнения, семинари, работа по проекти и др.)	~ 30%

ДЕЙНОСТИ И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Учебната програма по човекът и природата за V клас е насочена към формирането на:

- математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите (познаване на основни свойства на неживите и живите тела, единството в природата, значението на науката за опознаването на околната среда, необходимостта от знания за анализ на различни ситуации и избор на решение; проява на интерес към проблеми, свързани със структури и свойства на неживата и живата природа);
- умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт (оценяване на рисковете от собственото поведение за околната среда и подкрепа на дейности за опазване на природата; използване на знания за структури и процеси в човешкото тяло и за превенция на здравето при избор на решение в конкретни ситуации);
- умения за учене (проучване на информация от различни източници, дискутиране на проблеми, работа в екип, планиране на дейности и формулиране на решения);
- дигитална компетентност (способност за търсене, събиране, обработване и представяне на информация, за създаване на компютърни модели);
- социални и граждански компетентности (умения за общуване, за толерантност и приемане на различни гледни точки, за критично и съзидателно мислене при вземане на решения);
- инициативност и предприемчивост (умения за планиране, организиране, управление на познавателната дейност).

Реализирането на очакваните резултати в учебната програма за задължителна подготовка по човекът и природата в V клас предполага следното:

I. Учителят да владее и прилага:

- дейностен подход;
- интерактивни методи на обучение;
- вътрешнопредметни и междупредметни връзки;
- партньорски отношения с учениците.

II. На учениците да се осигури възможност да:

- наблюдават;
- анализират;
- моделират;
- разчитат схеми и таблици;
- работят с различни източници на информация;
- извършват опити;
- дискутират;
- работят в екип;
- изработват и защитават проекти.

III. Използване на знания от:

- **роден край, I клас** – за части на растенията (корен, стъбло, лист), въздухът като условие за развитие на растенията, поведение сред природата, хигиена, здраве, растителни и животински храни, здравословно хранене;

- **околен свят, II клас** – за жива и нежива природа, замърсяване, разделно събиране на отпадъци, опасности, които крият игрите с огън, опазване на околната среда, лична хигиена, здравословен начин на живот;

- **човекът и природата, III–IV клас** – за вещество, за материали, за свойства на въздуха (прозрачен газ, без цвят и мирис, прониква навсякъде, поддържа дишането и горенето), за трите състояния и свойства на водата (прозрачна течност, не поддържа горенето, разтваря други вещества), за кръговрата на водата, за значението на водата и въздуха за живота на земята, за дейности за опазване чистотата на водата и въздуха, за замърсителите на въздуха, водата и почвата и начините за опазването им; за хранене и дишане, хранителна верига, групи животни според вида на приеманата храна, връзки организми – среда, приспособления на организмите към средата, дейности на човека, водещи до нарушаване на равновесието в природата, човешкия организъм (хранопровод, стомах, черва, бели дробове, дихателна тръба), хранителни вещества, човекът – част от живата природа;

- **човекът и обществото, III–IV клас** – за човек и природна среда, правила за поведение сред природата и в обществото, географска карта, посоки на света, повърхнина, характеристики на природни обекти (равнина, низина, планина, река, езеро, море), природни забележителности;

- **български език и литература, III–IV клас** – за създаване на текст, писмен отговор на поставен въпрос;

- **математика, I–V клас** – за познаване на числа, аритметични действия (събиране, изваждане, умножение, деление), използване на калкулатор, за различни мерни единици за дължина, лице, маса и време, за геометрични фигури и тела;

- **технологии и предприемачество, I–IV клас** – за хранителни продукти, здравословна храна, изработване на схема, скица, модел, работа в екип, съхраняване на информация, хигиена на труда, за ползата от разделното събиране на отпадъци;

- **изобразително изкуство, I–IV клас** – за изобразяване на обекти, изработване на колаж и макет, природосъобразно използване на материали и ресурси, използване на визуални знаци за информация и комуникация; за традиционни и нетрадиционни материали в изобразителната дейност;

- **физическо възпитание и спорт, I–IV клас** – за физическата активност, като елемент на здравословния начин на живот.